

Exposiziun en Catalugna

Ina Svizra gida fugitivas da guerra en pagliola

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **«La Maternitat d'Elna, bressol de l'exili»: Uschia il titel d'in'exposiziun preschentada l'atun passà al Center da congress da Tarragona (Catalugna).** Il vitg d'Elna è situà damanaivel dal Mar mediterranean, en quella part da Catalugna ch'il patg da las Pireneas (1659) ha dà a la Frantscha. Il pled catalan «bressol», da derivanza celtica, munta «tgina»; l'uniun culturala «La Bressola» tgira dapi 1976 las scolinas da linguatg catalan en lezza part da Catalugna.

Davos filfier cun spinas

L'exposiziun tarragonaisa infurmava davart ina part dals 450 000 umans fugids 1939 da la Catalugna pli baud autonoma per mitschar da l'armada naziunala spagnola, la quala ha occupà ils 8 da favrer il cunfin internaziunal. La regenza franzosa da primminister Edouard Daladier (1884–1970) ha tramess ils umans fugitivs «sin las rivas bletschas e fraidas [dal Mar mediterranean] senza protecziun cunter il vent. Amez favrer han ins avert l'emprim champ ad Argelers, pauc dapli che terren da pali ch'ins ha sutdividi en rectangles (...) circumdads da filfier cun spinas e da schuldada senegalaisa sco guardias. Cunquai ch'i mancava d'aua, havevan blers schizunt au da la mar; ins n'ha fatg nagut per bajegiar lavandarias u latrinas. Ils cussadents survegnivan mo paucas mangiativas e mo da mendra qualidad (...). In voluntari letton da l'armada republicana spagnola ha descrit sco suonda il champ il pli grond (...) cun fin a 90 000 cussadents chatschads en: 'Igl era ina miserabla strivla da sablun

senza vegetaziun, lunga var 2 km e largia var 400–500 m, tranter la mar ed ina pali. Ina saiv da filfier cun spinas circumdava lezza parcella; (...) enturn il champ eran piazzadas mitraglias (...). Per mussar che nus sappian grà per la cordiala ospitalità avainsa numnà la zona da latrinas Boulevard Daladier (...). La mortalità era fitg auta, enfin a tschient umans al di» (1). Ils champs eran situads damanaivel d'Elna; ins enlegia pia il commentari suandant da l'exposiziun davart lezza maternità, publicada da december 2009 en la revista turistica catalana «Descobrir» (2): «Elisabeth Eidenbenz, giuvna magistra svizra, ha organisà durant la guerra civila ina maternità en il vitg d'Elna (...) per gidar las pagliolancas dals champs da fugitivs» (p. 26). Donn ch'ins sa tant sco nagut en Svizra d'in tal engaschi caritativ e da la reconuschienscha, settanta onns pli tard, dal pievel pertutgà.

Turissem sur il cunfin

Lez carnet da «Descobrir» («Scuvrir») è deditgà per gronda part a la vart nordost da las Pireneas catalanas, annectada 1659 da la Frantscha. Retg Ludovic XIV (1643–1715) ha francà sia pussanza militar en Catalugna grazia a l'inschigner burgognais Sébastien Le Prestre de Vauban (1633–1707); sia fortezza da Vilafranca de Conflent è vegnida declarada 2008 da l'Unesco «Patrimoni da la carstgaunadad». Anc avant paucs decennis pativan quellas valladas, cun lur tratga tradiziunala da muvel, da lur situaziun periferica areguard ils centers economics da la Frantscha dal nord e nordost. Ma l'integraziun successiva da la Spagna

en il spazi democratic ed economic da l'Europa ha stimulà l'interess da l'aglomeraziun barcelonaisa per las pussaivladads turisticas gist davos il cunfin da 1659, en la patria dals creaders feudals e benedictins da la Catalugna en il 9avel e 10avel tschientaner. Ins ha cunzunt sviluppià il sport d'environn en il Capcir, la pli fraida da tuttas valladas catalanas abitadas, plitost planira auta (var 1500–1700 m) che vallada. «Capcir» deriva dal latin «caput circii»; «circius» munta «vent dal nord», pia in vent sco la tramontana, il mistral da Provenza e la bora da Trieste. Il center turistic principal ha num Els Angles, cun 31 pistas ed in parc da 5 ha per aissas da naiv; sur il vitg han ins «stgaffi in muster fidaivel dal mund animal (...) cun 37 ha plainamain destinadas per che la fauna da las Pireneas possia sa recrear (...). Ils giasts s'interessan cunzunt per ils urs brins, lufs, bisons e rens (...). Placats infurmeschan davart l'istorgia dals animals e lur intschess en il mund» (p. 87). En ina vallada limitrofa dal Capcir è situà il vitg d'Aiguatèbia («aua tieva»); là pon ins vesair l'anteriura chasa da scola cun in'inscripziun murala tipica da la tradiziun unifurmanta franzosa: «Parlez français, soyez propres» (fotografia pp. 78–79). Ma l'autur da questas lingias, oriund dal Capcir, sa senta pli «schuber» cun promover la plurilinguitad ed ils linguatgs da las minoritads.

1) Antony Beever, *Der Spanische Bürgerkrieg*. Ediziun tastgabl. Minca (Wilhelm Goldmann, ISBN 978-3-442-15492-0) 2008, pp. 512–513.
2) *Adressa: Corders, 22-28, E-08911 Badalona (Catalugna)*.
Posta electronica: revista@descobrir.com.